

Є. І. Бірюков,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та публічного адміністрування,
ЗВО "Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-8839>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.16.174

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНИХ МОТИВАЦІЙ І СТИМУЛІВ НА САМОРОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Ie. Biriukov,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management, Marketing and Public Administration,
IHE "Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University"

THE IMPACT OF FISCAL MOTIVATIONS AND INCENTIVES ON THE SELF-DEVELOPMENT OF TERRITORIES IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

У статті досліджено вплив фіскальних мотивацій і стимулів на саморозвиток територій в умовах цифровізації. Обґрунтовано, що з урахуванням децентралізації управлінських функцій та цифрової трансформації, фіскальні мотивації та стимули набувають нового значення як інструменти формування фінансової спроможності громад, підтримки інноваційної активності та активізації внутрішнього потенціалу регіонів. Фіскальні стимули відіграють важливу роль як каталізатор саморозвитку, дозволяючи громадам реалізовувати програми цифрової трансформації, розширювати податкову базу та посилювати економічну стійкість. Проаналізовано структуру доходів місцевих бюджетів в Україні за 2024 рік. Система фіскальних мотивацій і стимулів розглядаються з точки зору інструментів впливу на економічну поведінку через формування зацікавленості у певних діях чи процесах. Обґрунтовано чинники впливу, механізми взаємодії та інструменти реалізації взаємодії фіскальних стимулів та цифрових факторів у розвитку територій. Доведено, що фіскальні стимули дозволяють мобілізувати внутрішній потенціал регіонів шляхом зниження податкового навантаження, надання адресної фінансової підтримки або створення спеціальних режимів оподаткування, що сприяє залученню інвестицій, розвитку підприємництва та формуванню цифрових екосистем на місцевому рівні.

The article examines the impact of fiscal incentives and incentives on the self-development of territories in the context of digitalization. It is substantiated that, taking into account the decentralization of management functions and digital transformation, fiscal incentives and incentives are gaining new significance as tools for forming the financial capacity of communities, supporting innovative activity and activating the internal potential of regions. Fiscal incentives play an important role as a catalyst for self-development, allowing communities to implement digital transformation programs, expand the tax base and strengthen economic sustainability. Fiscal incentives, in particular tax breaks, transfers, grants and budget subventions, form the basis of financial support for local communities, and digital technologies ensure transparency, efficiency and targeting of their use. The structure of local budget revenues in Ukraine for 2024 is analyzed. The system of fiscal incentives

and incentives is considered from the point of view of instruments for influencing economic behavior through the formation of interest in certain actions or processes. The factors of influence, mechanisms of interaction and tools for implementing the interaction of fiscal incentives and digital factors in the development of territories are substantiated, which contribute to the self-development of territories, increase their own income, reduce dependence on the central budget, expand the network of digital services and jobs, and increase investment attractiveness. It is proven that fiscal incentives allow mobilizing the internal potential of regions by reducing the tax burden, providing targeted financial support or creating special tax regimes, which contributes to attracting investments, developing entrepreneurship and forming digital ecosystems at the local level. Fiscal incentives form the basis of financial support for local communities, and digital technologies ensure transparency, efficiency and targeting of their use. The interaction of these elements through specialized mechanisms — electronic governance, smart budget analytics, digital monitoring platforms — creates conditions for the targeted use of resources, the development of local entrepreneurship and the formation of new institutional capacities of territories.

Ключові слова: цифровізація, регіон, саморозвиток територій, територіальні громади, фінансові стимули, мотивація, податкові надходження.

Key words: digitalization, region, self-development of territories, territorial communities, fiscal incentives, motivation, tax revenues.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні умови цифровізації вимагають переосмислення ролі фінансової політики у стимулюванні регіонального розвитку. З огляду на зростаючу роль децентралізації управлінських функцій та цифрову трансформацію, фінансові мотивації та стимули набувають нового значення як інструменти формування фінансової спроможності громад, підтримки інноваційної активності та активізації внутрішнього потенціалу регіонів. Попри те, що в Україні впроваджуються окремі фінансові інструменти, їхня ефективність у контексті цифровізації часто залишається низькою через брак системного підходу, інституційної узгодженості та цифрових механізмів моніторингу результативності. Відсутність інтегрованих стратегій фінансового стимулювання з урахуванням цифрових можливостей сповільнює процес саморозвитку територій, особливо у кризових умовах. Виходячи із вище означеного, зважаючи на необхідність оптимізації впливу фінансових стимулів на саморозвиток територій з урахуванням тенденцій цифровізації актуалізується означена проблематика дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Світовий досвід фінансового стимулювання, проблематика впливу фінансових стимулів на розвиток регіонів, їхня роль у економічному розвитку в цілому розкриті в працях таких науковців, як: Глушенко С. В. [2], Гречко А. В. [3; 4], Дергалюк М. О. [13], Марценюк О. В. [8], Софіщенко І. Я. [10], Ткачик Ф. П. [12], Худолей В. Ю. [4], Тульчинська С. О. [14], Тульчинський Р. В. [15] та ін.

Проте, подальші дослідження впливу фінансових мотивацій та стимулів на саморозвиток територій в умовах цифровізації є важливими з огляду на потребу адаптації фінансово-бюджетної системи до цифрової транс-

формації, посилення ролі місцевого самоврядування, впровадження інноваційних інструментів управління громадськими фінансами та забезпечення ефективного відновлення та сталого розвитку регіонів, зокрема в умовах повоєнної відбудови України.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей впливу фінансових мотивацій і стимулів на саморозвиток територій в умовах цифровізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В результаті реалізації реформи децентралізації в Україні було сформовано нову систему територіальних громад, які стали ключовими суб'єктами місцевого самоврядування та саморозвитку [5].

На цьому тлі зростає значення процесів наповнення місцевих бюджетів, зокрема за рахунок податкових надходжень, які є основним джерелом фінансової автономії громад. Наявність стабільних та достатніх фінансових ресурсів у місцевих бюджетах свідчить про підвищення спроможності громад надавати якісні послуги населенню, ініціювати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестицій та впровадження цифрових технологій [12].

У 2024 р. доходи місцевих бюджетів порівняно з попереднім зросли на 4,8 % і становили 709,1 млрд. грн [1]. Структура доходів місцевих бюджетів України у 2024 році (рис. 1) виявила значну залежність територіальних громад від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та міжбюджетних трансфертів, що свідчить про низький рівень податкової автономії більшості громад. ПДФО залишається основним джерелом наповнення місцевих бюджетів (36,3 % усіх надходжень), тому будь-які зміни в його адмініструванні мають системний вплив

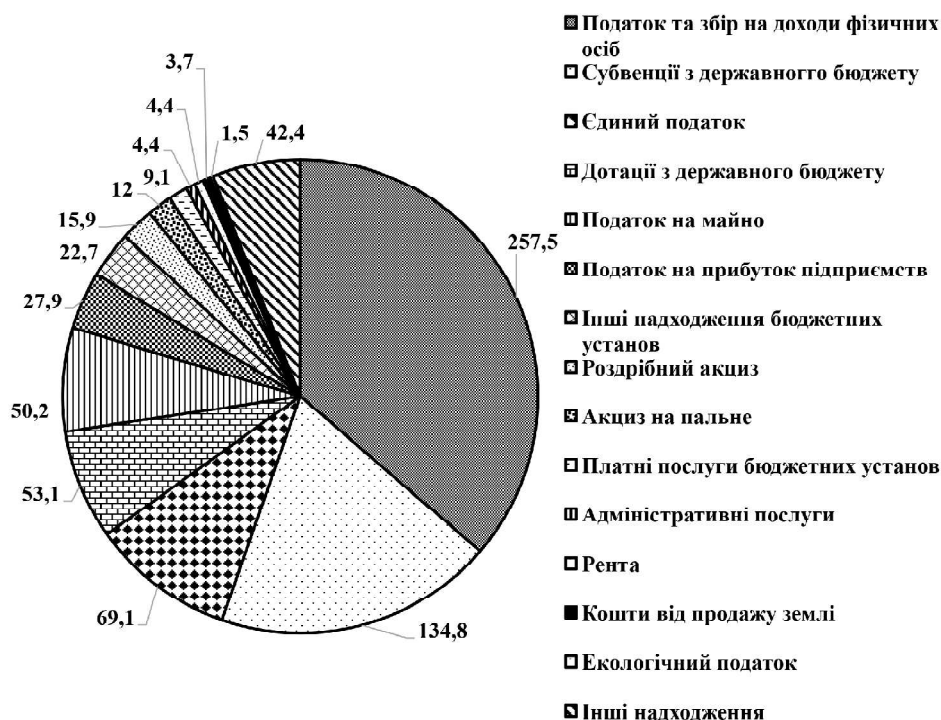

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів в Україні за 2024 рік млрд. грн

Джерело: побудовано за даними [1].

на фінансову спроможність територій. Водночас, частка субвенцій та дотацій з державного бюджету залишається значною (понад 26 %), що вказує на потребу зменшення трансфертної залежності громад через розширення власної ресурсної бази. Також, необхідно зазначити, що саме надходження місцевих бюджетів від ПДФО у 2024 р. скоротились на 11 % порівняно із попереднім і у 2024 р. становили 257,5 млрд. грн.

Система фінансальних мотивацій і стимулів розглядається з точки зору інструментів впливу на економічну поведінку через формування зацікавленості у певних діях чи процесах. У цифрову епоху такі стимули набувають особливої актуальності як засіб прискорення соціально-економічної активності територій, підтримки інноваційної діяльності, розвитку цифрової інфраструктури та створення нових точок зростання.

На практиці фінансальні стимули дозволяють мобілізувати внутрішній потенціал регіонів шляхом зниження податкового навантаження, надання адресної фінансової підтримки або створення спеціальних режимів оподаткування, що, своєю чергою, сприяє залученню інвестицій, розвитку підприємництва та формуванню цифрових екосистем на місцевому рівні. Водночас, механізми фінансального стимулювання є багатовимірними і залежать від цільового об'єкта впливу, правового статусу суб'єкта господарювання, галузевої специфіки, соціальної значущості діяльності та просторових характеристик [15, с. 97].

Динамізм сучасних соціально-економічних трансформацій, зокрема в умовах цифровізації, зумовлює необхідність переорієнтації фінансової політики на створення дієвої системи стимулювання саморозвитку територій. Така система має не лише забезпечувати оптимальний рівень податкового навантаження для окремих суб'єктів господарювання, а й цілеспрямовано активізувати інноваційно-інвестиційні процеси у ключових секторах регіональної економіки.

У сучасних умовах це має передбачати не лише податкову гнучкість, а й адаптацію фінансальних інструментів до цифрових викликів та стратегічних цілей сталого розвитку [4, с. 10].

В цілому, фінансальне стимулювання, що реалізується в різних країнах, відрізняється як за обсягами так і за інституційною структурою, однак спільною метою є забезпечення стійкості соціально-економічного розвитку. Комплекс підтримки, спрямований на активізацію внутрішнього потенціалу громад може включати збільшення видатків на сферу охорони здоров'я та соціальні трансфери, субсидування зайнятості через компенсацію заробітної плати, розширення програм страхування на випадок безробіття, забезпечення доступу до пільгових позик і державних гарантій, а також відстрочення або зниження податкового навантаження. Крім того, застосовуються тимчасові мораторії на виконання фінансових зобов'язань (в тому числі за оренду чи комунальні послуги), запроваджуються схеми гнучкої зайнятості, додаткові соціальні гарантії тощо [2]. У сучасних умовах ці інструменти трансформуються завдяки цифровим рішенням, що підвищують прозорість, цілеспрямованість та ефективність фінансової підтримки, забезпечуючи сталі умови для саморозвитку територіальних громад.

Виходячи із вище означеного, фінансальні мотивації та стимули впливають на активізацію економічної діяльності на місцевому рівні, стимулювання інновацій, підтримку вразливих сфер та зменшення міжрегіональної асиметрії. Фінансальні стимули, зокрема податкові пільги, трансфери, дотації та бюджетні субвенції формують основу фінансової підтримки місцевих громад, а цифрові технології забезпечують прозорість, ефективність та адресність їхнього використання. Взаємодія

Рис. 2. Взаємодія фінансових стимулів та цифрових факторів у розвитку територій

Джерело: складено автором за даними [6; 7; 8; 10; 11; 13; 15].

цих елементів через спеціалізовані механізми — електронне управління, смарт-аналітику бюджетів, цифрові платформи моніторингу — створює умови для цільового використання ресурсів, розвитку локального підприємництва та формування нових інституційних спроможностей територій (рис. 2).

Узагальнюючи, можна зазначити, що фінансові мотивації та стимули в умовах цифровізації набувають нового значення як стратегічні важелі впливу на саморозвиток територій. Інтеграція цифрових технологій у систему фінансового управління дозволяє підвищити ефективність збору та аналізу даних, точніше ідентифікувати потреби громад, а також забезпечити прозорість та адресність бюджетного фінансування.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах динамічної цифровізації економіки та суспільного життя фінансові мотивації та стимули виступають не лише класичним інструментом перерозподілу ресурсів, а й каталізатором трансформаційних процесів на місцевому рівні. У поєднанні з цифровими інструментами вони здатні забезпечити більш гнучке, прозоре та ефективне управління розвитком територій.

Важливою умовою успішного впровадження фінансових стимулів у цифровому середовищі є адаптація органів місцевого самоврядування до роботи з великими даними, аналітичними системами, платформами електронного врядування, що потребує не лише технічного забезпечення, а й розвитку цифрових компетенцій управлінців, нових форм взаємодії з громадськістю та підприємницьким середовищем.

В цілому, вплив фінансових мотивацій та стимулів на саморозвиток територій в умовах цифровізації є багатовимірним та синергетичним процесом. Він охоплює

фінансові, організаційні, соціальні та технологічні аспекти, формуючи нову модель місцевого розвитку, засновану на відкритості, партнерстві та інноваційності.

Подальших досліджень потребують питання, що пов'язані із визначенням механізмів активізації мотивацій та стимулів суб'єктів господарювання для забезпечення саморозвитку територій в сучасних умовах.

Література:

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2024 рік. Портал "Децентралізація". URL: <https://decentralization.ua/news/19387> (дата звернення 10.07.2025).
2. Глущенко С. В., Мельник А. І. Фінансові стимули економічного розвитку у світі в умовах пандемії COVID-19. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2021. Вип. 1. Том 6. С. 45—51.
3. Гречко А. В. Світовий досвід фінансового стимулювання інноваційної діяльності для забезпечення сталого розвитку регіонів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24. Ч. 1. С. 116—119.
4. Гречко А. В., Худолей В. Ю. Фінансові стимули та мотиви як складові забезпечення сталого розвитку регіонів. Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2018. № 18. С. 6—11.
5. Демчишак Н. Б., Тихонька У. Т. Вплив фінансової децентралізації на наповнюваність місцевих бюджетів в Україні в умовах розвитку територіальних громад та цифровізації державних послуг. Економіка та держава. 2021. № 6. С. 52—57.
6. Колодій О. М. Особливості розвитку територіальних громад в сучасних воєнних умовах. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 13. URL: <https://>

reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-13-02-05 (дата звернення 01.07.2025).

7. Марценюк О. В., Гуменна О. І., Дендобра Т. В. Перспективи зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах децентралізації. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2505> (дата звернення 07.07.2025).

8. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.], Київ, НІСД, 2023. 54 с.

9. Осадчук С. В. Податкові надходження бюджетів територіальних громад регіону. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2024. Вип. 1 (56). С. 116—128.

10. Павловська А. С., Білик О. А., Пригодюк О. М. Управлінська діяльність у цифрову епоху: інтеграція соціального та фінансового менеджменту. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 72. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5757> (дата звернення 10.07.2025).

11. Софіщенко І. Я. Фінансові та фінансові інструменти політики сприяння іноземним інвестиціям за умов відновлення української економіки. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2798> (дата звернення 02.07.2025).

12. Ткачик Ф. П., Сіщук М. П. Теоретико-інституційні аспекти фінансової децентралізації та її вплив на розвиток територіальних громад. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3815> (дата звернення 10.07.2025).

13. Тульчинська С. О. Дергалюк М. О. Розвиток регіональних економічних систем в умовах цифрової трансформації: монографія. Київ, Ви-во "7БЦ", 2025. 153 с.

14. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ "КПІ", 2009. 488 с.

15. Тульчинський Р. В., Тульчинська С. О., Стасюк О. В. Сучасні тенденції регіонального менеджменту сільського розвитку в умовах цифрової трансформації. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2025. № 1 (41). С. 201—210.

References:

1. Portal "Detsentralizatsiia" (2024), "Analysis of the implementation of local budgets for 2024", available at: <https://decentralization.ua/news/19387> (Accessed 10 July 2025).

2. Hlushchenko, S.V. and Melnyk, A.I. (2021), "Fiscal incentives for economic development in the world in the context of the COVID-19 pandemic", *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, vol. 1, no. 6, pp. 45—51.

3. Hrechko, A.V. (2019), "World experience in fiscal stimulation of innovative activity to ensure sustainable development of regions", *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 24, no. 1, pp. 116—119.

4. Hrechko, A.V. and Khudolei, V.Yu. (2018), "Fiscal incentives and motives as components of ensuring

sustainable development of regions", *Teoretychni ta praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, vol. 18, no. 6, pp. 6—11.

5. Demchyshak, N.B. and Tykhonka, U.T. (2021), "The impact of fiscal decentralization on the level of local budgets in Ukraine in the context of the development of territorial communities and the digitalization of public services", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 52—57.

6. Kolodii, O.M. (2024), "Features of the development of territorial communities in modern military conditions", *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia*, vol. 13, available at: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-13-02-05> (Accessed 01 July 2025).

7. Martseniuk, O.V., Humenna, O.I. and Dendobra, T.V. (2023), "Prospects for strengthening the financial self-sufficiency of territorial communities in the context of decentralization", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 51, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2505> (Accessed 07 July 2025).

8. Potapenko, V.H. Barannyk, V.O. and Bakhur, N.V. (2023), *Mistseve samovriaduvannia yak chynnyk stiikosti tylu: analit. dop. [Local self-government as a factor of rear stability: analytical supplement]*, NISD, Kyiv, Ukraine.

9. Osadchuk, S.V. (2024), "Tax revenues of the budgets of territorial communities of the region", *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, vol. 1, no. 56, pp. 116—128.

10. Pavlovskaya, A.S., Bilyk, O.A. and Pryhodiuk, O.M. (2025), "Management activity in the digital age: integration of social and fiscal management", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 72, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5757> (Accessed 10 July 2025).

11. Sofishchenko, I.Ya. (2023), "Financial and fiscal instruments of the policy of promoting foreign investments under the conditions of the recovery of the Ukrainian economy", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 54, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2798> (Accessed 02 July 2025).

12. Tkachyk, F.P. and Sishchuk, M.P. (2024), "Theoretical and institutional aspects of fiscal decentralization and its impact on the development of territorial communities", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 61, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3815> (Accessed 10 July 2025).

13. Tulchynska, S.O. and Derhaliuk, M.O. (2025), *Rozvytok rehionalnykh ekonomichnykh system v umovakh tsyvrovoi transformatsii [Development of regional economic systems in the context of digital transformation]*, Vy-vo "7BTs", Kyiv, Ukraine.

14. Tulchynska, S.O. (2009), *Intelektualno-innovatsiina modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty [Intellectual and innovative modernization of the economy of Ukraine: theoretical and methodological aspects]*, NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.

15. Tulchynskiy, R.V., Tulchynska, S.O. and Stasiuk, O.V. (2025), "Modern trends in regional management of rural development in the context of digital transformation", *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 1, no. 41, pp. 201—210.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2025 р.